

ФОРМУВАННЯ ФАХОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАЙБУТНЬОГО УЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА ЗАСОБАМИ ХОРОВИХ ТВОРІВ

Заболотний І. П.

*заслужений діяч мистецтв,
професор кафедри хорового диригування, вокалу
та методики музичного навчання
Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка
вул. Роменська, 87, Суми, Україна
orcid.org/0000-0002-4876-2042
zabolotnyj@meta.ua*

Ключові слова: *освіта,
фахова компетентність,
учитель музичного
мистецтва, хорові твори.*

У статті розглянуто процес формування фахових компетентностей майбутнього учителя музичного мистецтва засобами хорових творів. Акцентовано твердження, що мистецька освіта України передбачає якісну фахову підготовку висококваліфікованих спеціалістів, здатних досконало виконувати творчі завдання. У зв'язку із цим наголошено на потребі використання в освітньому просторі інноваційних форм, методів, які забезпечують засвоєння фахових компетентностей, що перетворюються в неповторну духовно-творчу індивідуальність майбутнього фахівця. Висвітлено роль теоретичних знань і практичних умінь і навичок у професійному становленні майбутнього учителя музичного мистецтва. У дослідженні уточнено поняття «компетентність», «фахова компетентність», «фахова компетентність учителя музичного мистецтва». Проаналізовано наукові праці сучасних дослідників щодо визначення досліджуваного феномену. Акцентовано увагу на важливості використання сучасних наукових досліджень у цій галузі.

Виявлено, що комплекс фахових компетентностей, які формуються в освітньому процесі вивчення дисциплін диригентсько-хорового циклу, забезпечує якість професійної підготовленості майбутнього учителя музичного мистецтва і передбачає результати міждисциплінарних зв'язків освітнього процесу майбутніх учителів музичного мистецтва, що включають комплекс знань, виконавських умінь, особистісне ставлення кожного до мистецтва, розвинену мотивацію до професійного зростання та багато інших аспектів, що включає її сутність та специфічні особливості.

Окреслено певні завдання дисциплін диригентсько-хорового циклу, їх змістовного, структурного та методологічного рівнів майбутнього учителя музичного мистецтва. Висвітлено особливості творчої діяльності майбутнього учителя музичного мистецтва як фахівця-диригента.

Таким чином, проведений огляд сучасних досліджень дає підстави стверджувати, формування фахових компетентностей майбутніх учителів музичного мистецтва засобами хорових творів передбачає інноваційний характер, адже сучасні вимоги до професійності фахівця потребують володіння певними знаннями, уміннями та навичками, що необхідні для його творчої професійної діяльності і реалізації їх у педагогічній роботі.

FORMATION OF THE FUTURE MUSIC ART TEACHER'S PROFESSIONAL COMPETENCIES BY MEANS OF CHORAL WORKS

Zabolotnyi I. P.

*Honored Art Worker of Ukraine,
Professor at the Department of Choral Conducting, Vocals
and Methods of Music Education
Sumy State A. S. Makarenko Pedagogical University
Romenska str., 87, Sumy, Ukraine
orcid.org/0000-0002-4876-2042
zabolotnyj@meta.ua*

Key words: *education, professional competence, music art teacher, choral works.*

The article considers the process of the future music art teacher's professional competencies formation by means of choral works. It is emphasized the statement that the art education of Ukraine provides high-quality professional training of highly qualified specialists who are able to perform creative tasks perfectly. In this regard, it is underlined the need to use innovative forms in the educational space, methods that ensure the acquisition of professional competencies and transform into a unique future specialist's spiritual and creative personality. The role of theoretical knowledge and practical skills in the professional development of the future music art teachers is highlighted. The study clarifies the concept of "competence", "professional competence", "professional competence of a music art teacher". The scientific works of modern researchers on the definition of the studied phenomenon are analyzed. The emphasis is placed on the importance of using modern research in this field.

It is revealed that the set of professional competencies that are formed in the educational process of studying the disciplines of conducting and choral cycle ensures the quality of the future music art teachers' professional training and provides the results of interdisciplinary links of the future music art teachers' educational process, including knowledge, performance skills, personal attitude of everyone to art, developed motivation for professional growth and many other aspects, including its essence and specific features.

The certain tasks of the disciplines of the conductor-choir cycle, their content, structural and methodological levels of the future music art teacher are outlined. The peculiarities of the future music art teacher's creative activity as a specialist conductor are highlighted.

Thus, the review of modern research suggests that the formation of the future music art teachers' professional competencies by means of choral works is innovative, because the modern requirements for professionalism include certain knowledge, skills and abilities necessary for creative career, that are implemented in the pedagogical work.

Постановка проблеми. У сучасних умовах перебудови України освітній простір потребує якісну фахову підготовку висококваліфікованих спеціалістів. Тому модернізація національної освітньої системи передбачає пошук оптимальних шляхів формування фахових компетентностей, які забезпечують високу результативність діяльності майбутнього учителя музичного мистецтва в умовах вищих освітніх закладів. У зв'язку із цим освітній процес у майбутніх фахівців передбачає використання

інноваційних форм і методів, засвоєння фахових компетентностей.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання фахової підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва розглядали в працях К. Авраменко, Т. Бодрова, Н. Верещагіна, С. Горбенко, Г. Дицьо, А. Козир, Є. Проворова, Л. Таланова та ін. Серед українських дослідників до проблеми компетентнісної освіти зверталися І. Бех, І. Єрмаков, І. Зязюн, Л. Масол, О. Овчарук, Г. Падалка, Л. Хоружа та інші. Питання про-

фесійної компетентності вивчається багатьма українськими науковцями, зокрема О. Олексюк, Т. Пляченко, А. Растригіною, Р. Савченко, О. Щолоковою та іншими.

Метою статті є науково-методичне обґрунтування формування фахових компетентностей майбутнього учителя музичного мистецтва засобами хорових творів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасні науковці розуміють «компетентність» як інтегровану характеристику якості особистості, яка сформована через знання, уміння й навички, ставлення, поведінкові реакції та здатність самостійно виконувати завдання в конкретній сфері. У державному документі, Законі України «Про вищу освіту» компетентність майбутнього фахівця визначається як здатність особи успішно соціалізуватися, навчатися, виконувати професійну діяльність, яка виникає на основі динамічної комбінації знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей [1].

Науковці-психологи (І. Сиромятникова, А. Реан, С. Пальчевський, Я. Коломинський та інші) поняття «фахова компетентність» розглядають як сукупність професійних якостей особистості, що зумовлюють процес професійного становлення і постійно оновлюються відповідно до особистісного розвитку фахівця. Наявність високого рівня фахової компетенції є необхідною, але недостатньою умовою професіоналізму особистості, тому що майбутній фахівець з комплексом професійних умінь і навичок, маючи тенденцію до саморозвитку, може не володіти професіоналізмом у випадку відсутності певних фахових компетентностей, що забезпечують результативність педагогічної діяльності.

Дослідник Р. Савченко визначає фахову компетентність майбутнього педагога як «мету й результат його професійної підготовки у вищому навчальному закладі, успішність якої зумовлена сукупністю сформованих у фахівця компетенцій, що сприяють соціалізації особистості, формуванню у неї світоглядних та науково-професійних поглядів, визначають успішність педагогічної діяльності, здатність до самореалізації, саморозвитку та самовдосконалення» [4, с. 27–31].

Сучасний дослідник М. Михаськова стверджує, що «фахова компетентність майбутнього учителя музичного мистецтва – це здатність до музично-освітньої діяльності на основі музично-педагогічних знань і умінь, досвіду емоційно-ціннісного ставлення до явищ музичного мистецтва, у відповідності з суспільними вимогами та цінностями» [2; 4].

Науковець С. Світайло в дослідженні «Особливості формування фахової компетентності

учителя музики у процесі диригентсько-хорової підготовки» розглядає фахову компетентність як готовність здійснювати професійну діяльність відповідно до фаху. На думку дослідника, поняття «фахова компетентність майбутніх учителів музичного мистецтва» – це «інтегративна якість, яка охоплює комплекс здатностей здійснювати музичне виховання та розвиток школярів засобами вокально-хорового співу на основі набутих музично-педагогічних знань і умінь, практичного досвіду з урахуванням певних суспільних вимог» [5, с. 115].

Погоджуємось із думкою О. Олексюк, що у складі мистецької компетентності майбутнього учителя музичного мистецтва виокремлюється комплекс фахових компетентностей, що охоплюють різні види музичної діяльності студентів, а саме:

- 1) здатність до вільного оперування мистецькими знаннями;
- 2) уміння мобільно застосовувати наявні знання в контексті конкретного музичного твору;
- 3) здатність до проведення художніх паралелей між стильовими напрямками й жанрами музики та інших видів мистецтва;
- 4) відтворення об'єктивного змісту твору і вираження суб'єктивного ставлення до музики;
- 5) дотримання стильових засад виконавства;
- 6) артистичне втілення інтерпретаційного задуму в реальному звучанні;
- 7) здатність добирати педагогічно доцільний репертуар;
- 8) спроможність визначати виховний потенціал музичного твору. «Педагогічні завдання до здійснення поліхудожнього виховання учнів як особистісно зорієнтованого планомірного залучення їх до різних видів мистецтва в їхній взаємодії, результатом якого є формування поліхудожньої свідомості та здатності до поліхудожньої діяльності, що забезпечує художньо-творчу самореалізацію особистості учня» [3; 8].

Підкреслимо, що формування фахових компетентностей майбутніх учителів музичного мистецтва засобами хорових творів передбачає засвоєння циклу музичних дисциплін, таких як: музичний інструмент, вокальний клас, музично-теоретичний цикл, диригентський клас, хоровий клас, придбання практичного досвіду під час практичних занять. Ці фахові дисципліни диригентсько-хорового циклу є основою у підготовці учителя музичного мистецтва, вивчення яких впливає на формування професійних знань, умінь, навичок, забезпечує можливість реалізації професійно-педагогічної діяльності. Отже, головним завданням формування професійних знань, умінь, навичок є опанування міжпредметних зв'язків, які дозволяють майбутнім фахівцям

успішно здійснювати свої професійні функції, забезпечувати власний саморозвиток й самовдосконалення, що виступає своєрідною ланкою вдосконалення здобутого інтелектуального та практичного музично-педагогічного досвіду, пошуку ефективних способів підвищення професійного музичного потенціалу.

Доведено, що диригентсько-хорова освіта має міждисциплінарні зв'язки з філософією, психологією, мистецтвознавством, тісно пов'язана з проблемою врахування індивідуально-психологічних особливостей студентів. Таким чином, формування фахових компетентностей передбачає результати міждисциплінарних зв'язків освітнього процесу майбутніх учителів музичного мистецтва, що включають комплекс знань, виконавських умінь, особистісне ставлення кожного до мистецтва, розвинену мотивацію до професійного зростання та багато інших аспектів, що включає її сутність та специфічні особливості.

Досліджуючи формування фахових компетентностей у майбутніх учителів музичного мистецтва засобами хорових творів, можемо визначити певні завдання, а саме:

1. Формувати у студентів професійні знання, уміння та навички.

2. Впровадити міждисциплінарні зв'язки в освітній процес вивчення хорових творів.

3. Вміти інтерпретувати музичні образи у процесі опанування хорових творів.

3. Формувати естетичний смак засобами хорових творів.

Підкреслимо, що специфіка майбутнього учителя музичного мистецтва охоплює широке коло видів творчої діяльності у сфері диригентсько-хорової освіти: аналіз хорової партитури, диригування, створення виконавської концепції, передача виконавського задуму композитора, моделювання хорового звучання, підбір методичних прийомів управління хором колективом, інтерактивне

спілкування. Отже, майбутній учитель музичного мистецтва – це фахівець-диригент, виконавець, керівник, вихователь.

Отже, до фахових компетентностей майбутнього учителя музичного мистецтва засобами хорових творів відносимо:

1) засвоєння основ базових знань з професії та застосування їх на практиці;

2) здатність демонструвати інноваційні форми, методи роботи над хоровими творами;

3) здатність до аналізу та критичного осмислення процесу виконання хорових творів;

4) здатність до управління комплексними діями майбутнього учителя музичного мистецтва засобами хорових творів;

5) здатність до самостійної роботи, самореалізації, саморозвитку та самовдосконалення.

Таким чином, формування фахових компетентностей у майбутніх учителів музичного мистецтва засобами хорових творів передбачає системний, інноваційний підходи, потребує нових форм, методів, самостійної роботи студентів, її осмислення, визначення змістовності та прийомів досягнення поставленої мети.

Висновки та перспективи подальших розробок у цьому напрямку. Узагальнюючи вищесказане, можемо стверджувати, що формування фахових компетентностей майбутніх учителів музичного мистецтва засобами хорових творів передбачає інноваційний характер, адже сучасні вимоги до професійності фахівця потребують володіння певними знаннями, уміннями та навичками, що необхідні для творчої професійної діяльності і реалізації їх у педагогічній роботі.

Перспективною є подальша розробка інтегрованого підходу у процесі викладання фахових дисциплін, впровадження зарубіжного досвіду використання синтезу мистецтв у професійній підготовці майбутнього вчителя музичного мистецтва.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України «Про вищу освіту». *Відомості Верховної ради України*. 2019. № 243-VIII. 2300. VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (дата звернення: 21.01.2022 р.).
2. Михаськова М. Формування фахової компетентності майбутніх вчителів музики : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.02 «Теорія і методика навчання» Київ, 2007. 19 с.
3. Олексюк О. Музична педагогіка : навч. посібник. Київ, 2013. 248 с.
4. Савченко Р. Поетапна методика формування музично-педагогічної компетентності майбутніх педагогів дошкільної освіти. *Матеріали Міжнародної Конференції «Україна – ЄС. Сучасні технології, економіка та право»*. Київ, 2017. С. 27–31.
5. Світайло С. Особливості формування фахової компетентності учителя музики у процесі диригентсько-хорової підготовки. *Наукові записки*. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2011. Вип. 95. С. 107–215.

REFERENCES

1. Zakon Ukrainy "Pro vyshchu osvitu". Vidomosti Verkhovnoyi rady Ukrainy [Law of Ukraine "On Higher Education". Information of the Verkhovna Rada of Ukraine]. 2019. № 243-VIII. 2300. VIII. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (access date 21.01.2022).
2. Mikhaskova, M. (2007) Formuvannya fakhovoyi kompetentnosti maybutnikh vchyteliv muzyky [Formation of professional competence of future music teachers] : author's ref. dis. for science. degree of Cand. ped. Science: special. 13.00.02 "Theory and methods of teaching". Kyiv, 19 p.
3. Oleksyuk, O. (2013) Muzychna pedahohika: navch. posibnyk [Music pedagogy: textbook. manual]. B. Hrinchenko University of Kyiv. 248 p.
4. Savchenko, R. (2017) Poetapna metodyka formuvannya muzychno-pedahohichnoyi kompetentnosti maybutnikh pedahohiv doshkilnoyi osvity [Step-by-step method of forming musical and pedagogical competence of future teachers of preschool education]. Mater. Intern. Conferences "Ukraine – EU. Modern technologies, economics and law". Kyiv. P. 27–31.
5. Svitailo, S. (2011) Osoblyvosti formuvannya fakhovoyi kompetentnosti uchytelya muzyky u protsesi dyryhentsko-khorovoyi pidhotovky [Features of the formation of professional competence of music teachers in the process of conducting and choral training]. *Proceedings*. Kyiv : M. P. Drahomanov National Pedagogical University Publishing House, Issue 95. P. 107–215.